

ВПЛИВ ОСНОВНОГО ТА ПЕРЕДПОСІВНОГО ОБРОБІТКІВ ҐРУНТУ ТА НОРМ ДОБРІВ НА РІСТ І РОЗВИТОК ЛЬОНУ-ДОВГУНЦЯ В УМОВАХ ПОЛІССЯ УКРАЇНИ

Т.І. Козлик, науковий співробітник

ІНСТИТУТ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ПОЛІССЯ

Висвітлені результати впливу обробітків ґрунту та норм добрив на ріст і розвиток рослин льону-довгунця. Визначені перспективи впровадження альтернативних технологій обробітку ґрунту в поєднанні з оптимальним внесенням мінеральних добрив.

Дослідження впливу технологій основного та передпосівного обробітків ґрунту за різних норм удобрення дерново-підзолистого ґрунту в умовах Правобережного Полісся на ріст і розвиток рослин льону показали, що різні технології обробітку по-різному впливають на накопичення маси рослинами льону-довгунця.

Одним з найважливіших показників ефективності основного обробітку ґрунту є урожайність та якість волокна льону-довгунця.

Дослідження Л.Д.Фоменко, М.Д.Науменко [5]; І.В. Дудченко, М.Д.Науменко [2] на дерново-підзолистих ґрунтах Західного Полісся доводять, що застосування плоскорізного обробітку на різну глибину не знижує урожайність, не зумовлює ріст забур'яненості та забезпечує економію часу і затрат в двічі. Як вказує В.М. Євмінов [3] безполицевий обробіток в поєднанні з гербіцидами в умовах Центрального Полісся сприяє вирощуванню льону-довгунця.

А.Ф.Скорченко та ряд інших авторів [4; 1] в своїх дослідженнях встановили, що для утворення 1 ц повітряно-сухої маси загального врожаю (соломи і насіння) рослини льону в середньому з ґрунту виносять: азоту – 1,3-1,5; фосфору – 0,37-0,52; калію – 0,62-1,37 кг.

Недостатнє або несвоєчасне отримання рослиною будь-якого елемента живлення призводить до порушень росту та розвитку, знижує урожай та якість. Лише збалансованість мінерального живлення, доступність мікроелементів дасть змогу отримати великий та гарний урожай.

Метою досліджень було удосконалення технології вирощування льону, яка забезпечить зменшення енергетичних затрат та підвищення врожаю і якості продукції.

Досягнення даної мети базувалось на дослідженнях впливу основного і передпосівного обробітку ґрунту та норм добрив на ріст, розвиток і продуктивність льону-довгунця в умовах Полісся України.

Об'єкти та методика досліджень

Польові досліді проводили в 2002-2004 роках на полях Інституту сільського господарства Полісся УААН, с. Грозино Коростенського району, Житомирської області.

Досліді закладали на дерново-середньопідзолистих пилувато-супісчаних ґрунтах з товщиною орного шару 18-20 см.

В середньому за три роки вміст гумусу в орному шарі склав – 1,2-1,4%, рН (сольове) – 4,9-5,5.

Восени основний обробіток ґрунту проводили відповідно до схеми досліді: оранку плугом з передплужниками ПЛН – 3-35 на глибину 18-20 см; варіанти з альтернативним обробітком – культиватором-плоскорізом КПШ-3 на глибину 18-20 см; дискування – бороною дисковою важкою БДТ-3 на глибину 10-12 см в агрегаті з трактором МТЗ-82.

Рано весною проводили обробітки по варіантах: закриття вологи бороною ЗБЗТС-1 в агрегаті з трактором МТЗ-82, передпосівну культивуацію з боронуванням - культиватором КПС – 4 з бороною БЗСС-1,0 в агрегаті з трактором МТЗ-82 на глибину 3-4 см. Агрегатом Європак ґрунт рихлили, вирівнювали та ущільнювали в агрегаті з трактором МТЗ-82.

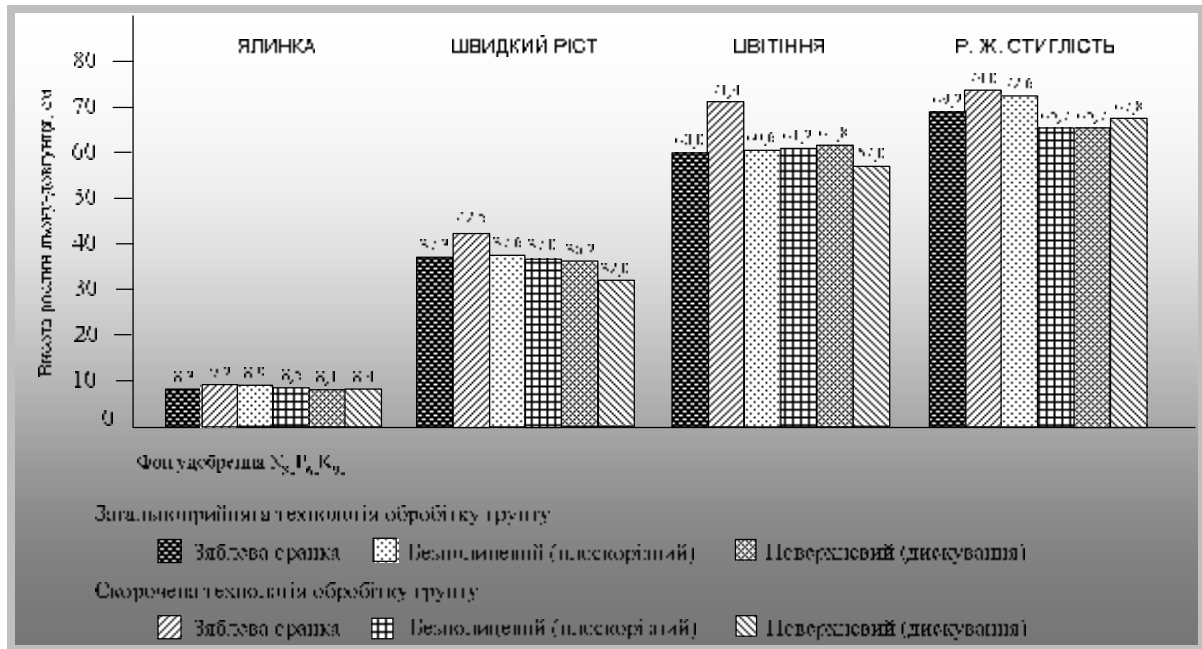
Мінеральні добрива вносили згідно з схемами досліді: фосфор у вигляді суперфосфату (18% діючої речовини), калій у вигляді каліймагнезії (27% діючої речовини) восени, азот у вигляді аміачної селітри (30% діючої речовини) весною.

Результати досліджень

Як показали результати досліджень в середньому на всіх фонах удобрення висота рослин за фазами росту та розвитку на варіантах осіннього обробітку ґрунту із загальноприйнятою технологією підготовки ґрунту до сівби була в порівнянні з блоком варіантів осіннього обробітку ґрунту та скороченою технологією передпосівної підготовки вищою: у фазі «ялинки» на 7,1% (0,6 см), швидкого росту – 11,3% (4,0 см), цвітіння – 8,6% (5,2 см) та ранньої жовтої стиглості – 10,6% (7,2 см) (рис.1).

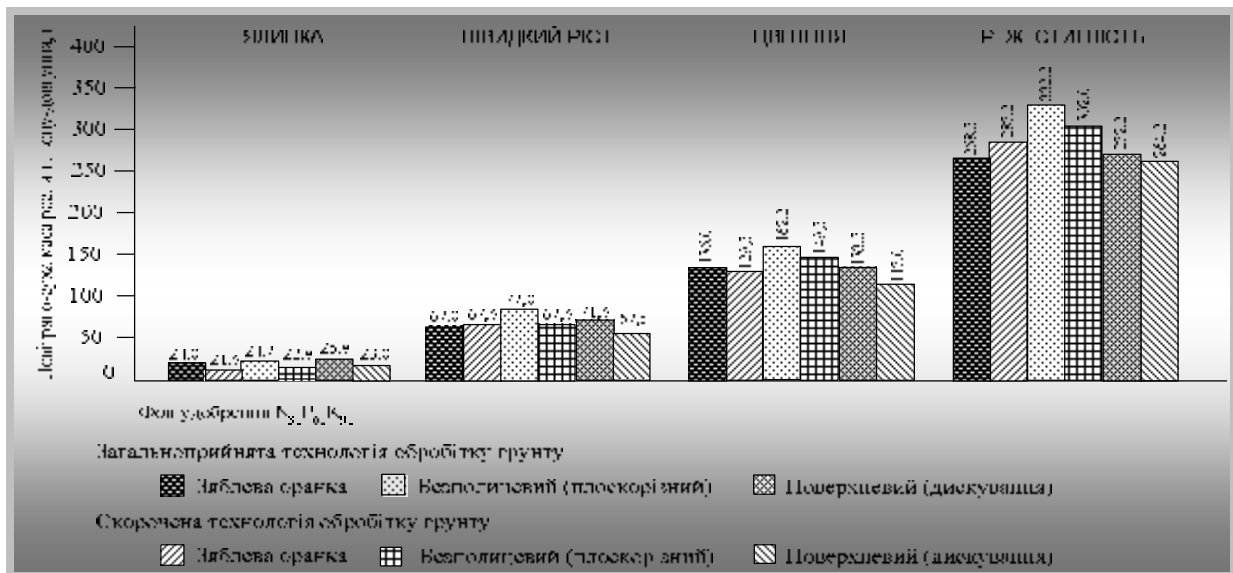
За результатами досліджень вплив обробітків ґрунту та різних норм добрив виявлено, що в усі фази росту і розвитку безполицевий обробіток мав переваги над контролем – зяблевою оранкою: у фазі «ялинки» на 2,3% (0,2 см), швидкого росту – на 5,2% (1,9 см), цвітіння – на 9,9% (6,0 см), та досягання – на 9,0% (6,8 см). При цьому перевага за висотою рослин отримана на фоні удобрення $N_{20}P_{40}K_{60}$, де висота рослин перед збиранням у фазі ранньої жовтої стиглості виявилась найвищою 71,7; 81,0; 69,2 см, що на 6,4-8,0; 15,7-11,0 та 1,4-7,0% переважає висоту на інших фонах удобрення.

Кращі показники наростання маси рослин в середньому за всіма технологіями осіннього обробітку ґрунту були на підвищеному фоні удобрення: у фазі «ялинки»: на 12% від показника на першому фоні удобрення, на 17,4% від показника на другому фоні удобрення; у фазі швидкого росту, відповідно, на 19 та 20,7%; цвітіння – на 12,5 та 12,9%; ранньої жовтої стиглості, відповідно, на 3,5 та 10,7%.

Рис.1 – Залежність висоти рослин льону-довгунця від основного та передпосівного обробітку ґрунту (середнє за 2002-2004 рр.)

Серед технологій основного (осіннього) обробітку ґрунту в середньому за всіма фонами удобрення виділилась безполицева (плоскорізна) технологія обробітку ґрунту, де наростання маси рослин було більш динамічним у порівнянні з контролем (зяблевим обробітком) у фазу «ялинка» – на 9,0%, швидкого росту – на 6,0%, цвітіння – на 11,0% та ранньої жовтої стиглості – на 7,5%. Дещо вищі від середніх показники мали місце на фоні удобрення N₄₀P₈₀K₁₂₀: 17,0; 25,5; 12,0 та 6,0%, відповідно (рис.2.).

Рис.2 – Динаміка приросту повітряно-сухої маси рослин льону в залежності від технологій основного та передпосівного обробітку ґрунту (середнє 2002-2004 рр.)

Технологія поверхневого обробітку ґрунту (дискування), за показниками наростання маси рослин по всіх фонах удобрення на 3,5-10,8% поступалася загальноприйнятій технології осіннього обробітку (зяблевій оранці) та на 3,1; 13,1; 12,6; 16,5% по фазах росту і розвитку за середнім фоном удобрення та з аналогічною закономірністю на всіх фонах удобрення перед безполицевим (плоскорізним) обробітком ґрунту.

Аналізуючи в комплексі технології осіннього та весняного обробітку ґрунту на різних фонах удобрення за показниками приросту повітряно-сухої маси рослин необхідно відмітити, що у варіанті безполицевого (плоскорізного) обробітку ґрунту за загальноприйнятою технологією весняного обробітку приріст маси рослин по фазах росту і розвитку проходив практично, як і в контрольному варіанті, і в кінцевому результаті у фазі ранньої жовтої стиглості перевищував на 4,8% показник у контролі; за укороченої технології весняного обробітку по фазах росту та розвитку мало місце деяке відхилення показників в процесі росту і розвитку з практично однаковим приростом в кінці вегетації.

В середньому на всіх фонах удобрення безполицевий обробіток ґрунту з послідуною загальноприйнятою технологією весняного обробітку в середньому за 3 роки забезпечив приріст повітряно-сухої маси рослин льону по відношенню до контролю на 5 у фазі «ялинки», 10,4 – швидкого росту, 11,5 – цвітіння та 11,0% – ранньої жовтої стиглості; за укороченої технології ранньовесняного обробітку, відповідно, 14,2; 2,3; 10,8 та 3,7%.

Поряд з цим, поверхневий обробіток дискуванням, по відношенню до контролю (зяблевої оранки) за показниками приросту маси рослин, поступався на 2,3 у фазі швидкого росту, 0,7 – цвітіння та 8,5% – ранньої жовтої стиглості; за укороченої технології передпосівного обробітку – на 9,6; 1,9 та 7,0%, відповідно; по відношенню до безполицевого (плоскорізного) обробітку з послідуючим загально-прийнятим весняним, починаючи з фази швидкого росту на 13,0–12,3 та в кінці вегетації на 21,6%; за укороченої технології весняного обробітку, відповідно, на 9,2; 13,4; 13,0 та 11,6% в кінці вегетації.

Висновки

Аналізуючи вплив комплексних технологій, що вивчались, на ріст і розвиток з урахуванням інших досліджень та урожаю рекомендовано включити до регламенту робіт з вирощування льону замість традиційного обробітку ґрунту – зяблевої оранки – плоскорізний обробіток, що забезпечує підвищення продуктивності при зниженні витрат на осінню підготовку ґрунту.

Перспективи подальших досліджень

Перспективами подальших досліджень є впровадження та дослідження технологій обробітку ґрунту в умовах виробництва, а також застосування нових видів добрив.

1. *Гудзь В.П.* Землеробство / В.П.Гудзь, І.Д.Примак, Ю.В.Будьоний; за ред. В.П.Гудзя. – К.: Урожай, 1996.– 384с.
2. *Дудченко І.В.* Сівозміни, обробіток ґрунту – ключові ланки системи землеробства на Волині / І.В.Дудченко, М.Д.Науменко //Вісн. с.–г. науки – 1984. – №8. – С.42–44.
3. *Евминов В.Н.* Прогрессивная технология производства льна-долгунца / В.Н.Евминов, Г.Ф.Полищук, М.В.Шпита.– К.: Урожай, 1980.– 30с.
4. Основи ведення льонарства в сучасних умовах / А.Ф.Скорченко, І.П.Карпець, В.Б.Ковальов [та ін.]. – К.: Нора-прінт, 2002. – С.3–6.
5. *Фоменко Л.Д.* Совершенствование обработки почвы в Западном Полесье СССР /Л.Д.Фоменко, М.Д.Науменко //Земледелие. – 1986. – №4. – С.27–29.